

جهاد ابتدایی

در سنت و سیرهٔ نبوی

www.ketab.ir

محمد مروارید

سرشناسه:	مروارید، محمد، ۱۳۷۰
عنوان و نام پدیدآور:	جهاد ابتدایی در سنت و سیره نبوی / محمد مروارید.
مشخصات نشر:	مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری:	۲۴۸ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۰۴۹۸-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا.
یادداشت:	کتابنامه: ص ۲۴۱-۲۴۷.
موضوع:	محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- دیدگاه درباره جنگ.
موضوع:	جهاد.
موضوع:	جنگ -- جنبه های مذهبی -- اسلام.
موضوع:	غزوات.
شناسه افزوده:	بنیاد پژوهشهای اسلامی.
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۳.
رده بندی کنگره:	BP ۲۴/۴۶.
شماره کتاب شناسی ملی:	۷۵۰۸۱۳۴.
وضعیت رکورد:	فیبا.

جهاد ابتدایی در سنت و سیره نبوی

محمد مروارید

ارزیاب: دکتر محمدتقی فخلعی

ویراستار: سید جلال قیامی میرحسینی

نمونه خوان: مصطفی جلیلیان مصلحی

حروف نگار: محمود رسولی

طراح جلد: نیما نقوی

چاپ اول: ۱۴۰۰ / ۲۰۰ نسخه، وزیری / بها: ۵۰۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۰۵۱-۳۲۲۳۰۸۰۳

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۷	سخن ناشر.....
۹	پیش‌گفتار.....
۱۳	فصل اول: کلیات.....
۱۳	بخش اول: مقدمه.....
۱۵	ضرورت تحقیق.....
۱۶	پیشینه تحقیق.....
۱۹	بخش دوم: تعریف واژگان.....
۱۹	مبحث اول: واژه «جهاد».....
۳۰	مبحث دوم: واژه «مسلمان» و «کافر».....
۳۶	بخش سوم: کارایی گزاره‌های تاریخی در استنباط حکم شرعی.....
۳۸	مبحث اول: دلالت فعل یا ترک معصوم بر حکم شرعی.....
۳۹	مبحث دوم: حجیت فعل یا ترک معصوم.....
۴۱	فصل دوم: نظریات جهاد ابتدایی.....
۴۲	بخش اول: جهاد ابتدایی بین نفی و اثبات.....
۴۳	بخش دوم: متولی جهاد ابتدایی.....
۴۶	بخش سوم: هدف جهاد ابتدایی.....
۴۷	مبحث اول: سه نظریه برتر.....

مبحث دوم: دستاوردهای سه نظریه.....	۵۹
فصل سوم: مروری تاریخی بر جهاد در حکومت پیامبر اکرم ﷺ.....	۶۲
بخش اول: غزوه‌ها.....	۶۲
مبحث اول: غزوات پیامبر اکرم ﷺ با مشرکان.....	۶۳
مبحث دوم: غزوات پیامبر اکرم ﷺ با اهل کتاب.....	۸۰
بخش دوم: سریه‌ها.....	۸۸
فصل چهارم: تحلیل و دسته‌بندی جهادهای پیامبر اکرم ﷺ.....	۹۴
بخش اول: حضور و نمایش نظامی.....	۹۴
بخش دوم: درگیری نظامی.....	۱۰۷
مبحث اول: مبارزه با عناصر محارب یا پیمان شکن.....	۱۰۷
مبحث دوم: مبارزه با ریشه محاربه و ناآرامی.....	۱۰۸
بخش سوم: جهادهای ترکیبی.....	۱۱۱
فصل پنجم: سنجش نظریات فلسفه جهاد ابتدایی پیامبر اکرم ﷺ.....	۱۱۲
بخش اول: نظریه جهاد ابتدایی برای ترویج دین.....	۱۱۳
مبحث اول: مصونیت‌های جنگی کافران.....	۱۱۵
مبحث دوم: محدودیت جنگ از جهت شیوه کشتن.....	۱۲۱
مبحث سوم: قراردادهای صلح و جزیه با مشرکان و اهل کتاب.....	۱۲۳
مبحث چهارم: سرایای دعوت.....	۱۲۴
مبحث پنجم: ادله لفظی بر نفی اجبار.....	۱۲۵
بخش دوم: نظریه جهاد ابتدایی برای گسترش حکومت اسلامی.....	۱۲۹
بخش سوم: نظریه جهاد ابتدایی برای برقراری و حفظ امنیت مسلمانان.....	۱۳۳
مبحث اول: چند مرحله‌گی جهاد ابتدایی.....	۱۳۶

مبحث دوم: ترویج دین	۱۴۰
مبحث سوم: گسترش جغرافیای حکومت اسلامی	۱۴۳
فصل ششم: آیات جهاد و حدیث مقاتله؛ به مثابه کاشف از سیره	۱۴۸
بخش اول: آیات جهاد	۱۴۸
مبحث اول: آیات مشترک	۱۴۹
مبحث دوم: آیات مختص به مشرکان	۱۷۷
مبحث سوم: آیه مختص به اهل کتاب	۱۹۰
بخش دوم: حدیث مقاتله	۱۹۴
مبحث اول: اصالت حدیث	۱۹۷
مبحث دوم: دلالت حدیث	۲۰۷
مبحث سوم: حجیت حدیث	۲۱۵
نتیجه‌گیری	۲۲۱
بخش سوم: جمع‌بندی ادله لفظی	۲۲۱
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۲۳۶
فهرست منابع	۲۴۱

تقدیم به پیشگاه پدر امت و پیامبر رحمت و عدالت ﷺ
ویگانه مصلح و منجی جهان و پرچم دار هدایت،
حضرت حجة بن الحسن ارواحنا فداه

پیش گفتار

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^۱
شریعت اسلام به عنوان کامل ترین و کارآمدترین شریعت، مجموعه ای از احکام و قوانین را دربرداشته و برنامه ای مشخص برای زندگی بشرارایه کرده است. یکی از عناصر این شریعت، «جهاد فی سبیل الله» است که به اتفاق دانشمندان مسلمان، در مسیر تحقق اهداف الهی به کار گرفته می شود. زندگی یک مسلمان واقعی، آکنده از جهاد است؛ چه جهاد اصغر و در برابر دشمن بیرون و چه جهاد اکبر و در مصاف دشمن درون. اما آنچه در این میان، بخشی از احکام شرعی را به خود اختصاص داده و محل بحث و بررسی واقع شده، جهاد ابتدایی و جنگی است که مسلمانان در آن، آغازگر تحرکات نظامی شمرده می شوند. تلقی های مختلف از این نوع جهاد، محقق را مبهوت کرده و بر اهمیت مسئله می افزاید.

در یک سوی طیف، برخی اندیشمندان مسلمان قرار دارند که تمام تلاش خود را نمودند تا این نوع جهاد را به طور کلی، بی اعتبار و فاقد دلیل اعلام نمایند.^۲ در سوی دیگر، برخی از خاورشناسان، جهاد را راهی برای ارضای روحیه جنگ طلبی و خشونت

۱. احزاب / ۲۱.

۲. صالحی نجف آبادی، نعمت الله، جهاد در اسلام، ص ۱۶ و ۴۶.

عربی یا ابزاری برای تصاحب اموال و تأمین معیشت مسلمانان می‌دانند.^۱

تحلیل اندیشمندان نسبت به سنت و سیره نبوی در این باره، روح و هسته اولیه نظریه آنان را در باب فلسفه و هدف جهاد تشکیل می‌دهد. حتی شیوه تعامل آنان با ادله لفظی در گرو تحلیل آنان از سنت و سیره نبوی است. تحلیل آنان نسبت به سیره تا حدی می‌تواند تأثیر بگذارد که آیات برائت، ۱۲۰ آیه از قرآن کریم را نسخ کنند.^۲

کشمکش اصلی درباره هدف جهاد ابتدایی، میان سه نظریه است که به نتایجی بسیار متفاوت رسیده‌اند. این سه نظریه عبارت‌اند از: نظریه جهاد دعوت، نظریه جهاد برای گسترش جغرافیای سلطه اسلامی و نظریه جهاد برای حفظ و برقراری امنیت مسلمانان.

در این تحقیق، بر آن بودم تا از تمام ظرفیت‌های داده‌های تاریخی حکومت پیامبر اکرم ﷺ برای دستیابی به هدف و فلسفه جهاد ابتدایی استفاده کرده، بدون جانب‌داری و سوگیری، رفتارها و گفتارهای پیامبر اکرم ﷺ را مورد تحلیل و بررسی قرار دهم.

روشن است که روایات امامان معصوم علیهم‌السلام یکی از منابع مهم برای دستیابی به سنت پیامبر اکرم ﷺ هستند. همان‌طور که خواهد آمد، امامان علیهم‌السلام در چندین روایت، از سنت نبوی پرده برداشته‌اند.

همچنین مأموریتی که خداوند متعال به عهده پیامبر اسلام ﷺ نهاده، به مثابه علت برای سیره و به نحو برهان لَمّی، می‌تواند ما را به استنباط بهتر سیره نبوی از متن تاریخ، رهنمون شود. این مأموریت را می‌توان از آیات جهاد و بعضی از احادیث برداشت نمود. بدین خاطر، فصلی جداگانه به بررسی آیات جهاد و حدیثی به نام «حدیث مقاتله» اختصاص یافته است.

۱. رک: عبدالمحمدی، حسین، «نقد دیدگاه مستشرقان درباره جنگ‌های پیامبر اعظم ﷺ»، دوفصلنامه

علمی ترویجی قرآن پژوهی خاورشناسان، ش ۱۳، ص ۶۸ و ۶۹.

۲. جرار، حسنی ادهم، الشهد عبد الله عزام، ص ۱۳۷.